

Uit de ledenvergadering

Op zaterdag 7 november jongstleden vond de algemene ledenvergadering 1998 van de VON plaats. Drie punten uit deze vergadering wil ik in deze VON-info belichten.

Afscheid bestuursleden

Sjaak Kroon leidde de ledenvergadering voor de laatste maal. Jan Sturm, die de gehele periode van Sjaaks bestuurslidmaatschap meegemaakt heeft, sprak hem na de voorzitterswisseling toe. Sjaaks verdiensten voor het VON-bestuur werden door Jan in een poëtisch verband geplaatst. Hiervoor haalde hij Han G. Hoekstra aan: 'Ik heb een ceder in mijn tuin geplant'.

Het bestuur heeft nog vier leden moeten laten vertrekken. Jos Jaspers had al eerder zijn bestuursactiviteiten beëindigd. Hans van Oosterbosch had in gedachten ook al eerder van het bestuur afscheid genomen. Beiden waren op de ledenvergadering niet meer aanwezig. Wel konden we nog de vertrekkende bestuursleden Ingrid Evers en Frank Mulders in de bloemen zetten. Met woorden van Remco Campert en J.C. Bloem vervolgde Jan voor hen zijn woorden van dank en afscheid.

Het bestuur heeft op de vergadering geen nieuwe leden in het bestuur kunnen openen. Het voorzitterschap is overgenomen door ondergetekende.

VON-activiteitenplan 1998-2000

Het bestuur heeft de leden het volgende activiteitenplan ter vaststelling voorgelegd:

1 De ontwikkeling van een gericht doelgroepenbeleid

Daarbij zal in eerste instantie de aandacht gericht zijn op de doelgroep van 'beginnende' leraren Nederlands. Het gaat hierbij om NT1 en NT2 en om leraren in de verschillende onderwijsniveaus. Inhoudelijk zal worden aangesloten bij nader te bepalen onderwerpen die bij deze specifieke doelgroep leven.

2 De verdere ontwikkeling van ledenwerving en een gericht PR-beleid.

In de afgelopen periode is veel aandacht besteed aan de opzet van een gericht beleid voor ledenwerving. Dit beleid zal worden voortgezet en geoptimaliseerd. Speciale aandacht zal daarbij worden besteed aan het vergroten van de naamsbekendheid en het positioneren van de VON. Dit zal zo veel mogelijk gebeuren in relatie tot inhoudelijke thema's.

3 Het ontwikkelen van leerplanaanvragen bij de SLO

In de afgelopen periode is de VON succesvol geweest in het aanvragen van leerplanontwikkelingsprojecten bij de SLO. Het bestuur neemt zich voor ook in de komende periode op gebieden die speerpunten vormen van het VON-beleid, al dan niet in samenwerking met andere vakverenigingen, leerplanaanvragen te ontwikkelen.

4 De voorbereiding van een geactualiseerde versie van het VON-beleidsplan per 2000

Het vigerende VON-beleidsplan bestrijkt de periode 1995-2000. Gezien de complexiteit van een dergelijke exercitie wil het bestuur een tijdige en expliciete start maken met de voorbereiding van het beleidsplan voor de periode 2000-2005.

Ingrepen in de Tweede Fase

Kort voor de ledenvergadering ontving het VON-bestuur van het ministerie van OC&W een brief waarin men een aantal wijzigingen voor de Tweede Fase van het voortgezet onderwijs voorstelde. De wijzigingen moesten op zeer korte termijn aan de reeds gestarte scholen doorgegeven worden; de vakverenigingen zelf konden daarom niet geraadpleegd worden, slechts de besturen van deze verenigingen konden in de gelegenheid gesteld worden om op de, nog vertrouwelijke, plannen te reageren.

Op de vergadering stelde René van de Kraats, voorzitter van het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen, voor om gezamenlijk te reageren. Het vak Nederlands werd in de eerste versie van de plannen

namelijk weinig ontzien. De reactie is niet op de ledenvergadering besproken, maar in onderling overleg in de dagen na de vergadering opgesteld. Ik laat hieronder de integrale tekst van de verstuurde brief volgen. Wat het ministerie precies met het vak Nederlands in de Tweede Fase voorhad, valt uit deze tekst goed op te maken; ik vermeld dit daarom niet apart meer.

'Het sectiebestuur Nederlands van de Vereniging van Leraren in Levende Talen, het bestuur van de Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands en het bestuur van de Vereniging voor de Didactiek van het Nederlands hebben met grote verontwaardiging kennis genomen van uw brief van 3 november jl. met het daarbij behorende concept van aanpassing in de examenprogramma's profielen vwo/havo. Onze verontwaardiging geldt niet alleen de concrete wijzigingen maar ook de gevolgde procedure.

Uit de inleiding van de voorgestelde aanpassingen blijkt dat 'monitoring' van de scholen die per 1 augustus 1998 met de invoering van de profielen gestart zijn, duidelijk heeft gemaakt dat de overladenheid van de programma's van de bètavakken, de maatschappelijke en de economische vakken (waar het gaat om het geheel van de praktische opdrachten c.a. in combinatie met omvangrijke kennisinhouden) als het grootste knelpunt bij de invoering van de nieuwe examenprofielen wordt ervaren. Van een dergelijke overladenheid is bij de talen kennelijk geen sprake. Het komt ons dan ook als zeer onlogisch en onrechtvaardig voor dat een belangrijk deel van de oplossing voor de gerezen problemen bij het vak Nederlands wordt gezocht, dat afgezien van het onderdeel literatuur niet zozeer uit kennisinhouden maar uit vaardigheden bestaat die bij alle vakken van toepassing zijn.

Een peiling onder de bestuursleden die als docent Nederlands en als sectievoorzitter op scholen in het voortgezet onderwijs werkzaam zijn waar de tweede fase in augustus jl. van start is gegaan, leert dat bij de 'monitoring' daar geen sprake is geweest van consultatie van vakdocenten. De voorgestelde aanpassingen moeten dus opgesteld zijn door

ambtenaren die bij de 'monitoring' vermoedelijk weinig of geen vakdocenten in het veld hebben geraadpleegd. Des te erger is het dat de voorgestelde aanpassingen nu ook zonder consultatie van de veldorganisaties ingevoerd gaan worden. Niemand kan ons wijsmaken dat enige vorm van spoedoverleg met deze organisaties onmogelijk zou zijn geweest. Wij ervaren deze procedure dan ook als een ernstige schoffering van het constructieve overleg waartoe wij in het verleden steeds bereid waren. Wij beraden ons op de vraag of wij het overleg in het platform van veldorganisaties moeten opzeggen en of wij voortaan langs andere wegen onze wensen kenbaar moeten maken.

De voorgestelde aanpassingen in het examenprogramma van het vak Nederlands zijn in onze ogen ondoordacht, didactisch onjuist en leveren geen taakverlichting voor de docent in dit vak op. Integendeel, de voorgestelde wijzigingen zullen een reële taakverzwaring met zich meebrengen. Al jaren wijzen onze organisaties het ministerie op de te zware taakbelasting van de docent Nederlands, al jaren wijzen onderzoeken uit dat er sprake is van een ontoelaatbare zwaarte van diens taak en al jaren pleiten wij voor bijzondere regelingen voor de overbelaste neerlandicus in het onderwijs, maar nooit werd er gehoor gegeven aan onze verzoeken. Het is wel ongelooflijk wrang om nu te lezen hoe het ministerie zich onder druk van de problemen bij andere vakken zogenaamd druk maakt om de werkdruk van de docent Nederlands en met oplossingen komt die niet alleen een klap in het gezicht zijn van die docenten Nederlands die zich ondanks hun zware taak al jaren ingezet hebben voor een vernieuwing van het onderwijs in de schrijfvaardigheid (Gericht Schrijven), de mondelinge taalvaardigheid en voor de invoering van het leesdossier in het literatuuronderwijs, maar in feite ook geen taakverlichting maar juist een taakverzwaring voor hen met zich meebrengen.

De suggestie die gewekt wordt bij C 2 (*Samenwerking tussen vakken*) in het concept van aanpassingen dat er samenwerking in de examenprogramma's mogelijk is tussen Nederlands en 'inhoudelijke' vakken, is in onze

ogen misleidend. Uiteraard juichen ook wij samenwerking tussen de vakken toe, als het gaat om transfer van de bij het vak Nederlands geleerde vaardigheden. Als echter de bedoeling is dat de afzonderlijke toetsing van de domeinen schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid bij het vak Nederlands daarmee komt te vervallen, dan hebben wij daartegen zwaarwegende bezwaren. Als de toetsing van het onderwijs in deze vaardigheden plaatsvindt bij de praktische opdrachten in de 'inhoudelijke' vakken, kan deze toetsing niet meer transparant en valide genoemd worden, omdat ze niet aansluit bij het voorafgaande onderwijs. In de eindtermen van het vak Nederlands wordt bij schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid gesproken van tekstsoorten, schrijfdoelen en lezerspublieken waarvoor de presentaties bij de 'inhoudelijke' vakken beslist ontoereikend zijn.

Bovendien zijn wij verbijsterd door de opmerking in het concept dat de docent Nederlands de 'vorm' en de docent in het andere vak de 'inhoud' van de presentatie zou moeten beoordelen. Als u enigszins op de hoogte zou zijn van de ontwikkelingen in het schrijfonderwijs, dan zou u moeten weten dat het bij de beoordeling van dergelijke presentaties onmogelijk is de vorm los te zien van de inhoud. U kunt verzekerd zijn van een massaal verzet van de docenten Nederlands wanneer hun beoordeling van schriftelijke en mondelinge presentaties zich zou moeten beperken tot de formele aspecten ervan. Na de verhuizing van de schrijfopdracht uit het centraal examen naar het schoolexamen getuigt deze benadering van het schrijfonderwijs door de docent Nederlands van een diepe minachting voor diens functioneren.

Rondt uit ergerniswekkend is de voorstelling van zaken dat het ook hier om een taakverlichting van de docent zou gaan. Te voorzien is dat bij een dergelijke 'samenwerking' uren van voorbereiding en overleg met de collega's in de 'inhoudelijke' vakken nodig zullen zijn. Dan spreken we nog maar niet van de organisatorische, roostertechnische, administratieve problemen die ontstaan, als de toetsing voor schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid Nederlands bij diverse presentaties van

uiteenlopende 'inhoudelijke' vakken op verschillende momenten plaatsvindt.

Over de aanpassing die onder D (*Aanpassingen per vak*) 1 genoemd wordt, is onze verbijstering welhaast nog groter. Door de invoering van het leesdossier is er eindelijk sprake van een belangrijke verbetering van het literatuuronderwijs waarmee op de scholen al jaren is geëxperimenteerd en die een belangrijke bijdrage betekent aan het actief en zelfstandig leren van leerlingen en een einde maakt aan een zinloze uittrekselcultuur. Naar onze indruk bestaat er in het veld weinig bezwaar tegen de invoering ervan. Wij hebben zelfs de indruk dat er overwegend positieve geluiden te horen zijn. Het gaat hier om een didactische verandering in het literatuuronderwijs, een 'blikwisseling' waardoor de ervaringen met literatuur en de beleving ervan door de leerling een belangrijke plaats innemen, zonder dat daarbij andere benaderingen van het verschijnsel literatuur uitgesloten zijn. Het leesdossier is een onlosmakelijk hiermee verbonden middel voor de docent om het leerproces van de leerling, de ontwikkeling van zijn literaire competentie te kunnen begeleiden. Het is onze ogen ondenkbaar dat docent en leerling erin slagen de eindtermen voor het domein literatuur te bereiken, zonder dat de leerling van tijd tot tijd verslag uitbrengt van de gelezen literaire teksten. De toetsing van het gelezene ontardt weer in de al eerder genoemde uittrekselcultuur, wanneer de docent zich daarbij niet kan baseren op een leesdossier.

Door de gedeformeerde interpretaties van het concept leesdossier zoals die pas de laatste tijd door tegenstanders ervan in de wereld zijn gebracht, wordt ten onrechte de indruk gewekt dat het hier gaat om een soort 'pakhuis' van documenten waarvan de samenstelling en controle een gigantische taakbelasting van leerling en docent met zich mee zouden brengen. Het zou goed zijn als in de voorlichting over het leesdossier er nog eens nadrukkelijk op gewezen wordt dat in het dossier slechts een keuze gemaakt moet worden uit alle aspecten die bij de subdomeinen van het domein Literatuur genoemd worden. Alleen aspecten die met het door de

leerling gelezen boek te maken hebben, hoeven aan de orde komen. Een efficiënte aanpak van het leesdossier waarbij de leerlingen elkaar ook onderling feedback geven, kan volgens ons een taakverlichting van de docent Nederlands op het gebied van het literatuuronderwijs met zich meebrengen. Onzes inziens vormt de deductieve aanpak waarbij de leerling vooral aan theorievorming maar veel minder aan het lezen van de teksten zelf toekomt, een veel zwaardere taak voor de docent.

Bovendien zullen de meeste docenten Nederlands de afgelopen maanden veel tijd gestoken hebben in de voorbereidingen op de invoering van het leesdossier. Op scholen waar de Tweede Fase gestart is, hebben collega's veel energie besteed aan het ontwikkelen van nieuwe curricula en van nieuwe toetsen en opdrachten bij het leesdossier; op andere scholen zijn collega's daar intensief mee bezig. Er is door de docenten Nederlands ook veel tijd en energie gestoken in hun nascholing op dit gebied. Zij zullen zich in hun bezigheden en hun enthousiasme in hoge mate gefrustreerd voelen door de voorgestelde afschaffing van het leesdossier als handelingsdoel. Het leesdossier verdwijnt ook als handelingsdoel bij de moderne vreemde talen, evenals de toetsing bij deze vakken van de subdomeinen literaire begrippen en literatuurgeschiedenis. Daardoor verdwijnt literatuur praktisch gesproken uit het examenprogramma bij de vreemde talen. Ook dat zal indirect een taakverzwaring van het literatuuronderwijs voor de docent Nederlands met zich meebrengen. Na het gesjoemel met het onderdeel literatuur bij het vak CKV1, waar het oorspronkelijk 25 procent van het programma zou uitmaken maar waar het uiteindelijk als facultatief onderdeel uit dreigt te verdwijnen, en na de politieke compromissen die gesloten zijn over geïntegreerd literatuuronderwijs, wordt wel heel sterk de indruk gewekt dat literatuur de sluitpost van de begroting is en opgeofferd dient te worden aan de overladen kennisinhouden van de bètavakken, de economische en de maatschappelijke vakken.

Wie de taakverlichting van de docent serieus neemt, gaat niet paniekvoetbal spelen door te

snijden in het programma van de vakken waar geen sprake is van inhoudelijke knelpunten, maar die gaat verder op de weg die onlangs is ingeslagen met de vermindering van de algehele taakomvang van de docenten en houdt rekening met de bijzondere positie van de docent Nederlands daarbij.

Wij dringen er daarom bij u op aan de voorgenomen aanpassingen in heroverweging te nemen, het leesdossier als handelingsdoel te handhaven en de toetsing van het domein schrijfvaardigheid en mondelinge taalvaardigheid naar vorm en inhoud en in aansluiting op het voorafgegangene onderwijs door de docent Nederlands te laten geschieden.

Bij invoering van deze aanpassingen zullen wij niet schromen onze achterban te mobiliseren en een felle campagne tegen de wijzigingen te voeren. Ook zullen wij ons beraden op onze positie in het platform van veldorganisaties.' [Einde tekst brief.]

Bij het schrijven van deze VON-info is mij inmiddels uit de dagbladpers bekend dat het leesdossier als onderdeel van het handelingsgedeelte gehandhaafd blijft. Wellicht kunnen we dit succes op onze rekening schrijven.

In de volgende VON-info wil ik nog enkele andere punten uit de ledenvergadering belichten.

Utrecht, 26 november 1998
Robbert Roosenboom
voorzitter (sinds 7 november)